

МИНТАҚАБАНДӢ ВА РУШДИ ГӢСФАНДПАРВАРӢ ДАР МАМЛАКАТҲОИ ҲОРИЧӢ

Расулова Д.Б., омӯзгори Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Н. Хусрав

Калимаҳои калидӣ: *гӯсфандпарварӣ, минтақабандӣ, самти гӯшти, самти пашм, маҳинпашм, пашми дағал, гӯшт, барра, интенсивӣ, экстенсивӣ, тачриба, истифода.*

Дар ҷаҳон 1,1 миллиард саршумори гӯсфандон мавҷуданд. Дар 20 соли охир тағйирёбӣ дар ҳудуди 10-12% ба қайд гирифта шудааст. Шумораи аз ҷама зиёди гӯсфандон дар Осиё ва Африқо, ки дар он 62,3% шумораи умумии гӯсфандони ҷаҳон муттамарказ шудааст. Дар Чин айни замон - 172 миллион сар, Австралия - 120 миллион сар гӯсфанд мавҷуд аст.

Дар аксари кишварҳо парвариши гӯсфандон самти гӯштӣ доранд. Дар ҷаҳон дар маҷмӯъ 8,5 миллион тонна гӯшти гӯсфанд истеҳсол карда мешавад. Дар истеҳсоли гӯшти гӯсфанд Австралия ва Зеландияи Нав пешсафанд, дар ҳоле, ки Аврупо ҳамасола беш аз 450 ҳазор тонна гӯшти гӯсфанд, Осиё то 300 ҳазор тонна гӯшти гӯсфанд ворид мекунад. Кишварҳои пешсаф дар истеҳсоли пашм Австралия, Чин, Зеландияи Нав ва Британияи Кабир ба ҳисоб мераванд. [1]

Нишонаҳои хоси рушди гӯсфандпарварӣ дар ҷаҳон дар даҳсолаҳои охир таъдрили самтҳои он ба афзоиши истеҳсоли гӯшти гӯсфанд, барра, шири гӯсфанд ва кам шудани истеҳсоли пашм мебошанд. Ин бо сабаби кам шудани талабот ба маҳсулот ба амал омадааст.

Дар Австралия шумораи назарраси гӯсфандон ва ҳаҷми зиёди истеҳсоли маҳсулоти гӯсфанд аз ҳисоби омезиши оптималии шароити иқлимӣ минтақаҳои гуногун ва зоти гӯсфандон, инчунин конъюнктураи бозорҳои берунӣ ва дохилӣ ба амал омадааст. Австралия то 90%-и тамоми пашми ҷаҳонро содир мекунад ва танҳо 10% -и он дар дохили кишвар истифода мешавад. Ба рушди саноати пашмини ватанӣ чораҳои ҷимояи давлатӣ, ки ҳангоми ҷорӣ намудани бочҳои баланд оид ба воридоти маҳсулоти пашмин ба Австралия ифода ёфтаанд, мусоидат карданд. [2]

Ташаккули иқтисодии баланди содироти маҳсулоти гӯсфандпарварӣ дар Австралия аз тақсмоти оқилонаи гӯсфандон аз рӯи минтақаҳо вобаста аст.

Дар Австралия гӯсфандпарварӣ чунин минтақабандӣ карда шудаанд:

❖ шакли интенсивии парвариши гӯсфандони равияи гӯштӣ-пашмӣ бо кишти зироатҳои хӯроки чорво. Ба ғайр аз ин дар Австралия дар баробари гӯсфандпарварӣ парвариши чорвои калони шохдор низ ривож ёфтааст. Таносуби онҳо 30 ба 25% мебошад;

❖ минтақаҳои истеҳсоли ғалладона-гӯсфандпарварӣ хеле раванқ ёфтааст. Заминҳо ба ғаллакорӣ ва гӯсфандпарварӣ маҳсусгардонидашуда мутаносибан 40 ва 20% аз шумораи умумии чорворо ташкил медиҳад;

❖ бо роҳи экстенсивии парвариши гӯсфандон бо истифода аз чарогоҳ (нимбиёбонҳои буттадор), ки саршумори гӯсфандон танҳо 30% шумораи умумии ҳайвонотро ташкил медиҳад ва танҳо рамаи мериносӣ парвариш мешавад, ки дорой пашми аълосифат мебошад.

Дар Австралия, дар сатҳи федералӣ ва минтақавӣ, аз ҷониби ду ширкати федералӣ гӯсфандпарварӣ (аз 5 то 40 ҳазор гӯсфанд) ба роҳ монда шудааст. Вазифаҳои онҳо иборат аз ташкили чарогоҳҳо, пашмтарошии гӯсфандон, тайёр кардани пашм, таъминоти доруҳои зоологӣ, тачҳизот ва дастгирии ҳаёти оилаи деҳқон мебошанд. [3]

Намунаи дигари беҳтарини ҷойгиршавии самараноки парвариши гӯсфандон инчунин Британияи Кабир мебошад, ки дар он се минтақаи парвариши гӯсфандон фарқ карда мешавад:

❖ парвариши интенсивии гӯсфандони чарогоҳии гӯштӣ - пашмӣ бо коштани зироатҳои хӯроки чорво ва фарбеҳ кардани барраҳо ва гӯсфандон барои гӯшт. Ғайр аз ин,

гӯсфандпарварӣ дар ин ҷо одатан бо парвариши чорвои калони шохдор ҳамҷоя карда мешавад (дар минтақа, мутаносибан, 30 ва 25% шумораи умумии чорвои ҷумҳурӣ муттамарказонида шудааст);

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандони кӯҳӣ (Шотландия, Уэлс, Англияи Шимолӣ ва Шарқӣ). Дар минтақаҳои кӯҳӣ онҳо тамоми сол чарронида мешаванд, барраҳоро аз гӯсфандон бармаҳал ҷудо карда, дар ҷарогоҳҳо нигоҳ медоранд;

- ❖ минтақаи наздикӯҳии зоти гӯштӣ – пашмии парвариши гӯсфандони зоти маҳинпашм, ки дар он гӯсфандонро барои бордоркунӣ бо гӯсфандони кӯҳӣ парвариш мекунад, то зотро беҳтар карда, зоти гӯштӣ ба даст оранд. Тамоми сол гӯсфандон дар ҷарогоҳ нигоҳ дошта мешаванд, дар зимистон ба онҳо хошок ва силос, шалгам, карами хӯроки чорво дода мешавад. Гӯсфандон танҳо дар оғилҳои махсус чарронида мешаванд;

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандон бо роҳи интенсифӣ, ки дар он парвариши гӯсфандон ба дурагакунии бисёрчанба асос ёфтааст (гӯсфандони кӯҳӣ бо зотҳои дарозпашм ва кӯтохпашм дурага карда мешаванд). Самти асосии парвариши барраҳо барои гӯшт мебошад. Танҳо 42% гӯсфандон зотианд, боқимонда ду-се зоти дурага.

Дар Британияи Кабир шумораи зиёди гӯсфандон вучуд дорад, ки онҳо дорои маҳсулнокии баланд буда, диққати асосии иқтисодиёт на ба пашм, балки ба истехсоли барра равона карда шудааст. Ин тамоюли парвариши гӯсфандонро нархҳои мавҷудаи гӯшт ва пашм ҳавасманд мекунад. Нархи гӯшти гӯсфанд назар ба гӯшти дигар намудҳои чорво баландтар аст. Агар нархи 1 кг гӯшти гови навъи якум 100% гирифта шавад, пас нархи 1 кг барраи навъи якум (яъне гӯшти барра) 126% -ро ташкил медиҳад.

Бритониёи Кабир микдори зиёди барраро аз Зеландияи Нав ворид мекунад, ки дар бозори Англия нисбат ба барраи маҳаллӣ 20-25% арзонтар фурӯхта мешавад, зеро сифати гӯшт ҳангоми яхкунӣ паст мешавад. Ҳамин тариқ, нархҳои мавҷудаи гӯшти гӯсфанд дар дохили кишвар рушди гӯсфандпарвариро дар кишвар ба қадри кофӣ ҳавасманд мекунад.

Ҳоҷагиҳои гӯсфандпарварии Тоҷикистон ба таҷрибаи рушди муосири минтақабандии гӯсфандпарварӣ дар Россия ва Қазоқистон, ҳамчун шарикони иқтисодӣ ва истеъмолкунандаи эҳтимолии гӯшти ҷавони гӯсфанд, инчунин пӯсти гӯсфандон, пашм ва пӯсти гӯсфанди кароқулӣ таваҷҷӯҳи хоса дорад.

Шумораи умумии гӯсфандон дар кишвари Россия ба 25 миллион сар мерасад, самти асосӣ парвариши гӯсфандони маҳинпашм (82%) мебошад, ки инро талаботи зиёди истеъмолкунандагон ба маҳсулоти пашмӣ ва сиёсати ҷойгузинии воридот муайян мекунад. Ба генофонди муосири гӯсфандон дар қаламрави Россия 14 зоти маҳинпашм (66,4%), 9 зоти миёнапашм (11%), 2 зоти нимдағалпашм (1%) ва 12 зоти дағалпашм (21,6%) дохил мешаванд. Бояд қайд кард, ки унсури асосии рушди гӯсфандпарварии ба зиёд кардани истехсоли гӯшт ва пашм нигаронида шудааст.

Вобаста аз шароити табиӣ ва иқлимӣ дар қаламрави Россия, минтақаҳои алоҳида ташкил карда шуданд, ки дар ҷойгиркунии гӯсфандони самтҳои гуногуни равияи истехсолӣ доранд:[4]

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандони маҳинпашм - дар минтақаҳои даштии Кавкази Шимолӣ, Қалмикия ва Доғистон, ноҳияҳои Поволжье Поён ва қисми ҷанубии Сибир. Маҳсулоти асосии он пашм ва барраи мериносӣ мебошанд;

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандони ниммаҳин ва маҳинпашм - дар Поволжьеи Миёна, Бошқирдистон ва Тотористон, ноҳияи марказии иқтисодӣ, ноҳияҳои Сибири Шарқӣ;

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандон барои пӯстин - дар қисматҳои шимолӣ ва шимолу ғарбии Минтақаи Ғарбии Сиёҳзамин, дар як қатор минтақаҳои Сибир;

- ❖ минтақаи парвариши гӯсфандони кароқулӣ ва гӯштӣ - серравған (думи фарбех) асосан ҳоҷагиҳои минтақаи Астрахан ва Урали Ҷанубиро дар бар мегирад, аммо ин самт суст рушд кардааст.

Барои рушди минбаъдаи самараноки соҳа ва тақсимоти оқилонаи гӯсфандон дар минтақаҳои Россия, ба ақидаи олимон, танзими давлатиро дар сатҳи федералӣ ва минтақавӣ тақвият дода, бозори "шаффоф" -и пашмо эҷод кардан лозим аст. [5]

Дар Россия имкониятҳои баланд бардоштани маҳсулнокии гӯшти гӯсфандони маҳинпашм ҳанӯз пурра ба анҷом нарасидаанд ва ин имкон медиҳад, ки ҳамзамон пашм ва гӯшт ба даст оварда шавад. Дар баробари ин, барои фаъолияти самарабахши соҳаи парвариши гӯсфандон, мудирияти муосир лозим аст, ин имкон медиҳад, ки имкониятҳои соҳа ба таври объективӣ арзёбӣ ва сармоягузори ҷалб карда шаванд. Аз ин рӯ, талаб карда мешавад, ки соҳаҳои пӯшидаи даврӣ ба коркарди максималии ашёи хоми гӯсфандпарварӣ равона карда шаванд. Гузариши технологӣ аз парвариши афзалиятноки ашёи хоми гӯсфандпарварӣ ба коркарди комплекси он ба маҳсулоти ниҳой самти асосии дар барномаи соҳавии мақсадноки «Рушди гӯсфанду буз дар Федератсияи Россия барои солҳои 2012-2014 ва то давраи соли 2020». [6]

Дар Беларуссия таҳияи механизми самарабахши иқтисодии идоракунии фоидаовари соҳа ва таъсиси ширкати ягонаи ҳолдингӣ бо корхонаҳои коркарди маҳсулоти гӯсфанд пешбинӣ шудааст. [7]

Истифодаи таҷрибаи самараноки рушд ва ҷойгиркунии гӯсфандпарварӣ ва истифодаи омилҳои интенсификацияи соҳа барои Тоҷикистон муҳим аст.

Минтақабандии гӯсфандпарварӣ дар Қазоқистон хусусияти фарқкунанда дорад, зеро Қазоқистон минтақаҳои гуногуни иқлимӣ ва ҷуғрофӣ дорад.

Ҳамин тариқ, дар тақсмоти саршумори гӯсфандон аз рӯи минтақаҳо тағйирот ба амал омаданд. Концентратсияи чорво дар минтақаҳои биёбон, наздикӯҳӣ ва кӯҳӣ афзоиш ёфт (78% шумораи умумии гӯсфандон). Саршумори чорво дар минтақаҳои даштӣ хеле кам шудааст.

Бояд қайд кард, ки минтақаҳои даштӣ барои рушди гӯсфандпарварӣ захираҳои кофӣ надоранд. Дар ҷадвали 1 минтақабандии гӯсфандпарварӣ вобаста ба мавзӯҳои қазоқистон оварда шудааст. [8]

Ҷадвали 1 - Минтақабандии гӯсфандпарварӣ дар минтақаҳои Ҷумҳурии Қазоқистон

Мавзӯҳо	Минтақабандӣ, %			Сарбории чарогоҳҳо ба 1 сар гӯсфанди шартӣ	Ҳиссаи гӯсфанди зотӣ, %
	Саршумор	Истеҳсоли			
		гӯшт	пашм		
Дашт	22,3	24,7	21,2	1,4	6,7
Биёбон	30,6	31,1	27,5	2,6	17,7
Назди кӯҳӣ	33,7	31,5	36,0	0,8	20,4
Кӯҳӣ	13,4	12,7	15,4	0,9	15,0
Ҳамагӣ	100,0	100,0	100,0	1,1	14,4

Тавре ки аз рақамҳои ҷадвал бармеояд, дар мавзӯҳои наздикӯҳӣ ва биёбон ҳиссаи гӯсфандпарварӣ зиёд буда, дар мавзӯҳои кӯҳӣ онҳо 13,4 %-ро ташкил додаанд. Дар истеҳсоли гӯшт низ минтақаҳои назди кӯҳӣ ва биёбон мутаносибан 31,5 ва 31,1 фоизро ташкил медиҳанд. Истеҳсоли пашм дар ин минтақаҳо бартарӣ дорад. Вале ҳиссаи саршумори чорвои зотӣ умуман дар мамлакат 14,4%-и ҳаёти подоро ташкил додааст, вале ин нишондиҳанда дар минтақаи дашт ба 6,7% баробар аст. Сарбории чарогоҳҳо ба 1 сар гӯсфанди шартӣ агар дар Қазоқистон ба 1,1 га баробар бошад, пас ин нишондиҳанда дар минтақаҳои доманакӯҳ ва кӯҳҳо ба 0,8 ва 0,9 га баробар аст, ки захира намудани хӯроқро дар фасли зимистон тақозо менамояд. Сатҳи пасти чорвои зотӣ дар сохтори пода бехтар кардани ҷойгоҳи хоҷагиҳои зотпарвариро тақозо менамояд.

Шумораи аз ҳама зиёди чорвои зотӣ дар минтақаҳои биёбон ва наздикӯҳӣ мутамарказ шудааст. Аммо, дар ин минтақа, миқдори зиёди захираҳои чарогоҳ мавҷуд аст, ки дар он саршумори чорво нисбат ба ҳаҷми миёнаи ҷумҳурӣ 2 маротиба зиёд аст. Аз ин рӯ, имкониятҳои афзоиши саршумори гӯсфандон дар ин минтақаҳо маҳдуданд, ки ин зарурати объективӣ барои интенсификацияи соҳа ва ташкили азхудкунии майдонҳои истифоданашидаи чарогоҳҳо ба вуҷуд меорад.

Ҷойгиркунии - ин раванди тақсмоти фазоии истеҳсоли намудҳои алоҳидаи маҳсулот дар қаламрави кишвар ё минтақа мебошад. Дар баробари ин, бояд шароит ва омилҳои мухталифи ба ҳам алоқамандро ба назар гирифтани ва ба ҷойгиршавии соҳа таъсири мустақим расонидан зарур аст. Принсипи асосии ҷойгиркунии аз он иборат аст, ки истеҳсоли маҳсулот

бояд дар он минтақаҳое амалӣ карда шавад, ки афзоиши пайвастаи он ба даст оварда мешавад ва харочоти истеҳсол ва интиқол аз ҳама камтар аст.

Муҳимтар аз ҳама баррасии ҳамаҷонибаи шароити табиӣ ва иқлимӣ (равиши агроклиматӣ) аст, зеро гуногунии онҳо, аз як тараф ба талаботи нобаробаре, ки аз ҷониби соҳаҳои кишоварзӣ ба онҳо гузошта мешаванд, аз тарафи дигар, рушди махсусгардонии минтақавиро дар таъмини истифодаи самараноки шароити ҳар як минтақаи (минтақаи табиӣ) чумхурӣ барои зиёд кардани ҳаҷми маҳсулот, кам кардани харочоти истеҳсоли ва баланд бардоштани даромаднокии соҳа тақозо мекунад.

Дар Қазоқистон барои раванки ғусфандпарвар аз ҷониби давлат дотатсия дода мешавад. Дар чадвали 2 ҳолати кунунии дастгирии давлатии соҳаи ғусфанд парварӣ оварда шудааст.

Чадвали 2 - Субсидияҳои давлатӣ барои татбиқи механизми ташкилию иқтисодии рушди ғусфандпарварӣ дар Қазоқистон дар соли 2016

Номгӯй	Ҳолати кунунӣ	
	ҳамагӣ, млн. танга	Ҳисса, %
Субсидия барои чорвои зотӣ	9349	77,8
Субсидия барои истеҳсоли маҳсулоти чорво	2348	20,3
Аз ҷумла: гӯшт	1591	13,2
-пашми маҳин	847	7,1
Субсидияҳо барои: хӯроки чорво	224,0	1,9
Ҳамагӣ	12011	100,0

Тавре аз таҳлили чадвал бармеояд, барои рушди ғусфандпарварӣ субсидияҳои давлатӣ аҳамияти калон дорад. Дар ҳамин давра барои рушди чорвои зотӣ 9349 млн. танга ба андозаи 77,8% барои истеҳсоли маҳсулоти чорво 2348 млн.танга ё ба андозаи 20,3% аз ҷумла: барои гӯшт 1591 млн.танга ва пашми маҳин 847 млн.танга ё мутаносибан 13,2 ва 7,1% - ро ташкил медиҳад. Субсидияҳо барои хӯроки чорво 2240 млн танга ё 1,9% баробар мебошад. Тавре маълум аст, ҳиссаи аз ҳама бештари субсидияҳо барои беҳтарсозии чорвои зотӣ равона гардидааст, зеро яке аз омилҳои рушди ғусфандпарварӣ ин ташаккули чорвои зотӣ ва беҳтарнамоии хӯроки чорво ба ҳисоб меравад, ки аз ҳиссаи умумии субсидияҳо дар маҷмӯъ 9573 млн.танга ё ба андозаи 79,7% - ро ташкил медиҳад.

Барқарорсозии соҳаи ғусфандпарварӣ дар асоси омилҳои интенсивии рушд афзоиши маблағгузорӣ ва субсидияро тақозо мекунад. Аз ин рӯ чораҳои зерини дастгирии давлатӣ амал мекунад:

- кам кардани арзиши истеҳсоли гӯшти ғусфанд (барра) барои хоҷагиҳои сатҳи 1 ба андозаи 200 танга / кг ва дараҷаи 2 - 100 танга / кг гӯшт;

- кам кардани арзиши хариди хӯроки концентратсияшуда ва сершира.

Аммо, субсидияи пешниҳодшудаи харочот барои паст кардани арзиши истеҳсоли гӯшти ғусфанд танҳо ба як қатор хоҷагиҳои калон, ки ба сатҳҳои 1 ва 2 мансубанд, дастрас аст. Маблағи ҷуброн дар ҳаҷми 200 тенге барои 1 кг гӯшт метавонад арзиши истеҳсолотро 25-30% арзон кунад ва ҷолибияти сармоягузори парвариши ғусфандони гӯштиро афзоиш диҳад. Барои хоҷагиҳои дараҷаи дуввум арзон кардани арзиши гӯшти истеҳсолшуда 13-15%-ро ташкил хоҳад дод, ки ин ба имконияти гузаронидани такрористеҳсоли васеъ низ таъсири мусбат мерасонад.

Ҳамин тавр, таҳқиқоти гузаронидашуда доир ба минтақабандӣ ва рушди ғусфандпарварӣ дар мамлакатҳои ҷаҳон аз он гувоҳӣ медиҳад, ки вобаста ба шароити табиӣ ва захираҳои мавҷуда ин соҳа дар ҳолати рушд қарор дорад. Ҳусусан таҷрибаи давлати Қазоқистон доир ба минтақабандӣ ва дастгирии давлатии соҳа барои Тоҷикистон аз аҳамият ҳолӣ нест.

Адабиёт

1. Сектор шерсти. Инвестиционный центр ФАО [Интернет ресурс]. – [www. imp_scado_wool_RU.indd](http://www.imp_scado_wool_RU.indd) много об овцеводстве Австралии [Интернет ресурс]. - All-rest.ru
2. Основные зоны овцеводства в России и странах СНГ [Интернет ресурс]. - www.biznestoday.ru
3. Джапаридзе Т. Тенденции развития овцеводства в России [Интернет ресурс]. – www.baranina.org
4. Постановление Правительства РФ от 30 марта 2012г. № 269 "Об установлении дополнительных требований к участникам размещения заказов при размещении заказов на поставки отдельных видов товаров для нужд

- федеральных органов исполнительной власти" (с изменениями и дополнениями от 24 декабря 2012 г.) [Интернет ресурс]. - <http://base.garant.ru/70156620/#ixzz4AsndFNE3>
5. Программа развития овцеводства и козоводства в России [Интернет ресурс]. - msx.ru/documents/file_document/v7_show/16977.133.htm
6. Республиканская программа развития овцеводства на 2013-2015 годы в Республике Беларусь [Интернет ресурс]. - <http://online.zakon.kz>
7. Асылбекова Э.Б.. Продуктивные показатели маток разных пород в условиях юго-востока Казахстана // Вестник сельскохозяйственной науки Казахстана. – 2015.- № 1-2.
8. Организационно-экономический механизм эффективного развития и размещения овцеводства по природно-хозяйственным зонам Казахстана. Алма-Ата. 2017. –С.10

АННОТАЦИЯ

МИНТАҚАБАНДИ ВА РУШДИ ГЌСФАНДПАРВАРИ ДАР МАМЛАКАТҲОИ ХОРИҶИ

Дар мақолаи мазкур муаллиф таҷрибаи давлатҳои Австралия, Россия, Британияи Кабир, Қазоқистон ва Белорусро доир ба минтақабандӣ ва рушди соҳаи гўсфандпарварӣ зери таҳқиқот қарор дода, дастовардҳо ва қобили қабул будани онҳоро барои Тоҷикистон пешниҳод намудааст. Ба назари муаллиф таҷрибаи Австралия ва Қазоқистон дар раванки соҳа хеле назаррас буда, метавонад чун дастури методӣ барои хоҷагиҳои кишоварзии Тоҷикистон истифода бурда шавад.

АННОТАЦИЯ

РАЗМЕЩЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ОВЦЕВОДСТВО В ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

В этой статье автор исследует опыт Австралии, России, Великобритании, Казахстана и Белоруссии по размещению и развитию овцеводства, а также представляет их достижения и приемлемость для Таджикистана. По мнению автора, опыт Австралии и Казахстана в развитии отрасли очень значителен и может быть использован в качестве руководства для сельскохозяйственных организаций Таджикистана.

Ключевые слова: овцеводство, районирование, мясное направление, шерстяное направление, шерсть, грубая шерсть, мясо, баранина, интенсивная, экстенсивная, опит, использование.

ANNOTATION

ACCOMODATION AND DEVELOPMENT OF SHEEP BREEDING IN FORLEIGH COUNTRIES

In this article, the author examines the experience of Australia, Russia, the United Kingdom, Kazakhstan and Belarus in zoning and development of the sheep sector, and presents their achievements and acceptability for Tajikistan. According to the author, the experience of Australia and Kazakhstan in the development of the sector is very significant and can be used as a guide for agricultural farms in Tajikistan.

Key words: sheep breeding, zoning, meat direction, wool direction, wool, coarse wool, meat, lamb, intensive, extensive, experiment, use.